

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1977-1978

22 MAART 1978

WETSVOORSTEL

betreffende de zwangerschapsonderbreking

{Ingediend door de heren Levaux en Van Geyt}

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In België worden jaarlijks duizenden vruchtafdrijvingen gepleegd; uit ramingen, die uiteraard ontoereikend zijn omdat ze betrekking hebben op handelingen die in het geheim worden verricht, blijkt dat jaarlijks zowat 30 000 tot 80 000 vrouwen zich daartoe zouden lenen.

Clandestiene vruchtafdrijving is een uirvloeisel van de strafwet en heeft tot gevolg dat de daarbij betrokken vrouwen geëxploiteerd worden; bovendien geschiedt de afdriving in zodanig tegen de borst stuitende onhygiënische omstandigheden, dat ze gevaarlijk en soms dodelijk is voor de onbemiddelde vrouwen die niet naar het buitenland kunnen reizen om er in betere omstandigheden de ongewenste zwangerschap te laten onderbreken.

Die misdadige en middeleeuwse praktijken zijn een uirvloeisel van het feit dat seksuele voorlichting weinig ontwikkeld is, van de te geringe verspreiding van het gebruik van doeltreffende contraceptiva en van het feit dat het paar niet over voldoende informatie kan beschikken.

Als dank zij een toereikende verspreiding van doeltreffende contraceptiva en gezinsplanning, het aantal ongewenste zwangerschappen ooit eens afneemt, zal de huidige situatie grondig gewijzigd zijn en er zullen zich dan heel wat minder gezins- en persoonlijke drama's voordoen.

Niettemin zal zwangerschapsonderbreking de enige uitweg blijven, met name wanneer het leven van moeder en kind bedreigd wordt of wanneer hun «gezondheid» — zoals die door de Wereldgezondheidsorganisatie wordt opgevat, dit wil zeggen als «een toestand van volmaakt lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn» — op het spel staat. Een zwangerschap mag dus alleen onder optimale medische voorwaarden en volgens de vrije wil van de vrouwonderbroken worden.

Her is onduidelijk dat in een maatschappij waarin de aanpak van de rechten en de plichten in verband met het ouderschap een algehele verandering ondergaat, de hele bevolking gedwongen wordt zich te voegen naar verbodsbepalingen die nog slechts worden voorgeraan door beperkte kringen, die hun verouderde opvattingen terzake aan iedereen willen opdringen.

Chambre des Représentants

SESSION 1977-1978

22 MARS 1978

PROPOSITION DE LOI

sur l'interruption de la grossesse

(Déposée par MM. Levaux et Van Geyt)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Chaque année, des milliers d'avortements sont pratiqués en Belgique; les estimations, insuffisantes puisqu'elles reposent sur des actes commis dans la clandestinité, indiquent que quelque 30 000 à 80 000 femmes doivent s'y soumettre annuellement.

Cette clandestinité, conséquence de la loi pénale, a elle-même pour conséquences l'exploitation des femmes qui doivent s'y résigner et des circonstances sanitaires choquantes, dangereuses et parfois mortelles pour celles qui n'ont pas les moyens de se rendre à l'étranger pour y obtenir, dans les meilleures conditions, l'interruption d'une grossesse non désirée.

Ces procédés moyenageux et criminels sont pratiqués parce que l'éducation sexuelle est peu développée, parce que l'utilisation de moyens contraceptifs efficaces n'est pas assez répandue et que le couple ne peut disposer d'informations suffisantes.

Lorsque, grâce au planning familial, à la diffusion suffisante des moyens contraceptifs efficaces, le nombre de grossesses non désirées sera réduit, la situation actuelle sera profondément modifiée et les drames familiaux et personnels diminueront dans de notables proportions.

Néanmoins, il subsistera des cas pour lesquels l'interruption de la grossesse sera la seule issue, notamment lorsque la vie de la mère et celle de son enfant seront menacées ou que leur «santé», comprise dans le sens de l'Organisation mondiale de la santé, c'est-à-dire «un état de complet bien-être physique, mental et social» sera en danger. Il importe donc que l'interruption de la grossesse puisse être pratiquée dans les meilleures conditions médicales et selon la libre volonté de la femme.

Il n'est pas admissible que, dans une société où l'approche des problèmes des droits et devoirs de la parenté est en pleine évolution, l'ensemble de la population subisse le poids d'interdits que seuls soutiennent encore des courants restreints qui prétendent imposer à tous leurs conceptions surannées en la matière.

De bepalingen van het Srafwetboek betreffende vruchtafdrijving dienen dus te worden gewijzigd.

Bovenstaande feiten en argumenten waren reeds uiteengezet in de toelichting bij een wetsvoorstel, dat Mevr. Noëlla Dinant bijna vijf jaar geleden namens de communistische partij in het Parlement heeft ingediend (Stuk n° 483/1 van 1972-1973).

Thans is met name in de commissie voor de ethische problemen overeenstemming bereikt over de noodzaak om een wetgeving te wijzigen die ondoeltreffend is gebleken daar zij nimmer een beletsel gevormd heeft voor duizenden vruchtafdrijvingen waarvan de dramatische gevolgen in de eerste plaats de minder bemiddelde vrouwen treffen.

Die meer dan honderd jaar oude wetbepalingen zijn thans achterhaald. Dat is zo waar dat ze sedert jaren openlijk kunnen worden overtreden. Zulks heeft de rechterlijke macht evenwel niet belet af en toe bestraffend op te treden, wat wel bewijst hoe onzeker en dubbelzinnig her huidige « besrand » is.

Medische teams hebben het aangedurfd de wet te overtreden, omdat zij weten dat zij een vrouw die haar zwangerschap wenst te onderbreken en aan wie zij hun hulp onrzeggen, verstoten in de eenzaamheid en de angst van een ingreep die in de ongunstigste omstandigheden wordt verricht met het gevaar dat zij voor altijd verminkt blijft.

Om ons berer een oordeel te vormen over de wijze waarop de wet moet worden gewijzigd, beschikken wij thans over het verslag van de Sraarscommissie voor de ethische problemen (het zogenaamde verslag van de 13). Dit is een omstandige studie van het hele vraagstuk, die we hier geenszins wensen te resumeren, maar waarvan enkele belangrijke punten moeten worden onderstreept :

a) zwangerschapsonderbreking, die het resultaat is van de beoordeling van een individuele toestand, moet in ruime mate aan rechtsvervolgning worden onttrokken. Die beoordeling steunt op een globale benadering waarin somatische, psychologische en sociale gegevens — die in het moderne begrip « gezondheid » liggen vervat — een rol spelen;

b) de vrouwen het paar moeten met kennis van zaken een bewuste, verantwoorde en overdachte beslissing kunnen nemen;

c) de vrouw moet inzake opvang en bijstand kunnen kiezen ongeacht haar uiteindelijke beslissing;

d) abortus moet onder optimale medische voorwaarden worden uitgevoerd; tezelfdertijd moeten seksuele opvoeding en doeltreffende contraceptie herhalingen tot een minimum beperken.

Dienaangaande moet worden onderstreept dat het aantal gevallen van herhaling in de ziekenhuizen waar de jongste jaren abortus werd verricht, uiterst gering is;

e) minderjarigen boven 16 jaar moeten abortus kunnen laten uitvoeren zonder instemming van de ouders. De vrees voor de ouders leidt dikwijls tot clandestiene abortus, met alle gevolgen vandien;

f) de kosten moeten door het R. I. Z. I. V. worden terugbetaald en abortus moet uit de sfeer van winstbejag worden gebannen;

g) er hoeft geen termijn te worden voorgeschreven waarbinnen abortus is toegelaten. De geneesheer alleen is verantwoordelijk voor de behandeling en in het geval van gevallen kan de juiste aanvangsdatum van de zwangerschap overigens moeilijk worden vastgesteld. Bovendien zouden veel vrouwen, als die termijn eenmaal is verstreken, clandestiene abortus kunnen plegen, terwijl het juist dan heel wat gevaarlijker is,

Il importe dès lors de modifier la loi en ce qui concerne les dispositions du Code pénal relatives à l'avortement.

Les faits et les arguments repris ci-avant, constituaient déjà l'exposé des motifs d'une proposition de loi déposée par Mme Noëlla Dinant au nom du groupe parlementaire communiste il y a près de cinq ans (Doc. n° 483/1 de 1972-1973).

Aujourd'hui l'unanimité est faite, notamment à la commission nationale des problèmes éthiques, sur la nécessité de modifier une législation qui s'est avérée inefficace, car elle n'a jamais empêché des centaines de milliers d'avortements dont les conséquences dramatiques sont surtout supportées injustement par les femmes de condition sociale modeste.

L'anachronisme de cette législation vieille de plus de cent ans est tellement notoire, qu'elle a pu être transgressée ouvertement depuis plusieurs années. Cet anachronisme n'a cependant pas empêché le pouvoir judiciaire de sévir sporadiquement tant est précaire et ambiguë la « trêve » intervenue.

Si des équipes médicales courageuses ont enfreint la loi, c'est parce que les travailleurs de la santé savent qu'en refusant leur aide à une femme décidée à interrompre sa grossesse, ils la rejettent dans la solitude et l'angoisse d'un geste opéré dans les pires conditions, avec le risque de la voir mutilée à jamais.

Pour mieux apprécier la manière dont il convient de modifier la loi, nous disposons maintenant du rapport de la Commission nationale pour les problèmes éthiques (dit rapport des 13). Il s'agit d'une étude détaillée de l'ensemble du problème qu'il n'est pas question de résumer ici mais dont quelques éléments importants doivent être mis en évidence.

a) la reconnaissance de la nécessité d'une large dépenalisation de l'interruption de la grossesse, qui est le résultat de l'appréciation d'une situation individuelle. Dans cette appréciation qui revêt un caractère global, interviennent des éléments d'ordre somatique, psychologique et social, qu'implique la notion actuelle de santé;

b) le souhait que les femmes et les couples prennent en route connaissance de cause une décision consciente, responsable et éclairée;

c) le choix d'une attitude d'accueil et d'aide à la femme, quelle que soit sa décision finale;

d) la mise en place lors des interruptions de grossesse pratiquées dans des conditions médicales optimales, d'une éducation sexuelle et à la contraception efficace, réduisant au minimum les récidives.

A ce sujet il convient de signaler que, dans les centres hospitaliers ayant pratiqué l'interruption de la grossesse ces dernières années, le taux de récurrence a été extrêmement faible;

e) la possibilité pour les mineures de plus de 16 ans d'obtenir une interruption de grossesse sans l'autorisation parentale, la peur des parents entraînant souvent la clandestinité avec tous les dangers que cela comporte;

f) le remboursement par l'N. A. M. I. et la condamnation de l'esprit de lucre;

g) l'absence de prescription quant au délai pendant lequel l'interruption de la grossesse pourrait être pratiquée. En effet, la responsabilité des traitements relève de la pratique médicale, d'autant plus que, dans de nombreux cas, il est difficile de déterminer de manière exacte le début de la grossesse. En outre, le délai dépassé, beaucoup de femmes pourraient recourir à l'avortement clandestin, avec les risques précisément accrus qu'il comporte à ce moment.

Al die door de Staatscommissie voor de ethische problemen aangestipte punten lijken ons belangrijk en positief. Ons inziens blijkt daaruit overduidelijk dat een vrouw niet langer wegens zwangerschapsonderbreking strafrechtelijk mag worden vervolgd.

Slechts door het intrekken van de desbetreffende strafrechtelijke bepalingen zal rekening gehouden worden met de vrijheid van de vrouwen met haar recht om een zwangerschap al dan niet voort te zetten en een beslissing te nemen op grond van haar toestand en haar morele opvattingen, een en ander op haar eigen verantwoordelijkheid, zonder enige bemoeiing van welke overheid dan ook. Zodoende zal men — mede dank zij maatregelen op het stuk van voorlichting over en de reële toegang tot het gebruik van moderne contraceptiva — op kortere of langere termijn het aanraai legale en clandestiene abortussen kunnen doen afnemen, wat roch in de bedoeling ligt van allen die zich met het vraagstuk bezighouden, en dat is alleszins voor ons het geval.

In dat verband lijkt het ons niet aangewezen dat de vrouwen verplicht worden zich eerst te wenden tot de opvangstructuur zoals die in het verslag van de 13 is omschreven. Vrouwen die daaraan behoefte hebben, moeten een opvangstructuur kunnen vinden welke haar steun biedt en «de mogelijkheid om tot bezinning te komen, ten einde haar te helpen om een verantwoorde en overdachte beslissing te nemen.» Maar indien zij verplicht worden zich te wenden tot een dergelijke opvangstructuur — die in laatste instantie over de zwangerschapsonderbreking beslist — dan zou een gedcelte van de bevolking — zoals het verslag van de 13 overigens voorspelt — terug naar clandestiene oplossingen worden gedreven.

Hoewel abortus slechts de allerlaatste toevlucht mag zijn, is het van kapitaal belang dat elke in moeilijkheden verkerende vrouw de beste medische verzorging moet kunnen krijgen ongeacht de sociale en economische toestand waarin zij zich bevindt. Zoals voor elke medische handeling, zouden voor de bekwaamheid van het medische team en voor de technische omstandigheden waarin de ingreep wordt verricht, alle garanties aanwezig moeten zijn.

De onderscheiden medische technieken voor die ingreep moeten worden opgenomen in de lijst van geneeskundige verstrekkingen die met toepassing van artikel 24 van de wet van 9 augustus 1963 door het R. I. Z. I. V. ren laste genomen worden.

Toelichting bij de artikelen

Artikel 2 bepaalt, dat zwangerschapsonderbreking een daad is van uitoefening van de geneeskunst zoals bedoeld in artikel 2 van het koninklijk besluit n° 78 van 10 november 1967 betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies, Clandestiene abortus wordt vervolgd als onwettige uitoefening van de geneeskunde.

Aangezien in het huidige stadium van de wetenschap een onderbreking van de zwangerschap na de vijftiende week gevaarlijker is voor het lichaam, bepaalt artikel 3 dat de zwangerschapsonderbreking na het verstrijken van die termijn in een ziekenhuis dient te geschieden.

De strafrechtelijke bepalingen betreffende abortus rcgen de wil van de vrouw in of abortus veroorzaakt door vrijwillige geweldpleging, blijven behouden.

Hoewel in de meest uiteenlopende kringen gezaghebbende stemmen opgaan om die overjarige wetbepalingen te doen verdwijnen, toch geven de krachten niet af die elke verandering willen blokkeren.

TOUS ces éléments relevés par la Commission nationale des problèmes éthiques nous semblent importants et positifs. Ils font apparaître la nécessité, à nos yeux, essentielle, de mettre la femme à l'abri de toute pénalisation en cas d'interruption de la grossesse.

Seule, cette dépenalisation respecte la liberté de la femme et laisse à celle-ci le droit de décider de poursuivre ou non une grossesse et de prendre sa décision en fonction de sa situation, de ses conceptions morales et sous sa propre responsabilité, sans devoir en référer à quelque autorité que se soit. Seule cette dépenalisation, accompagnée de mesures d'information et de l'accès effectif aux moyens contraceptifs modernes, est susceptible, à plus ou moins long terme, de réduire le nombre total des avortements, tant légaux que clandestins, ce qui constitue l'objectif de tous ceux qui se préoccupent du problème, et en tous cas le nôtre.

A cet égard, le passage obligatoire par des structures d'accueil, telles qu'elles sont décrites dans le rapport des 13, nous semble inopportun. S'il importe que les femmes qui en éprouvent le besoin puissent trouver une structure d'accueil leur offrant un soutien et «la possibilité d'une maturation personnelle afin de l'aider à prendre une décision responsable et éclairée», le passage obligatoire par de telles structures, dont dépendrait finalement l'interruption de grossesse, rejeterait, comme le pressent d'ailleurs le rapport des 13, une partie de la population vers des solutions clandestines.

Toutefois, si l'avortement doit être l'ultime recours, il est capital que toute femme en difficulté puisse bénéficier de l'aide médicale la plus sûre, quelle que soit sa situation sociale et économique. Comme cela devrait être le cas pour tout acte médical, toutes les garanties doivent être données en ce qui concerne la compétence du personnel appelé à intervenir et les conditions techniques dans lesquelles l'interruption de la grossesse est pratiquée.

Les techniques pour réaliser cet acte médical doivent être inscrites dans la nomenclature des soins de santé pris en charge par l'A.M.I., en application de l'article 24 de la loi du 9 août 1963.

Commentaire des articles

L'article 2 dispose que l'interruption de la grossesse est un acte d'exercice de l'an de guérir visé à l'article 2 de l'arrêté royal n° 78 du 10 novembre 1967 relatif à l'an de guérir, à l'exercice des professions qui s'y rattachent et aux commissions médicales. L'avortement clandestin sera réprimé comme exercice illégal de la médecine.

Etant donné que dans l'état actuel des connaissances techniques, l'interruption de la grossesse pratiquée après 15 semaines présente des risques somatiques plus grands, l'article 3 prévoit que, passé ce délai, l'interruption de la grossesse doit être pratiquée en milieu hospitalier.

Les dispositions pénales réprimant l'avortement accompli contre la volonté de la femme ou provoqué par des violences volontaires, sont maintenues.

S'il est vrai que, dans les milieux les plus divers, des voix autorisées s'élèvent pour condamner une législation surannée, les forces qui veulent bloquer tout changement ne désarment pas.

In afwachting dat het Parlement in staat wordt gesteld zijn sociale rol te vervullen, te organiseren en te reglementeren wat nu in ordeeloosheid en clandestiniteit gebeurt, is het noodzakelijk dat op ondervinding gebaseerde wetenschappelijke studies in een sereen klimaat kunnen worden voortgezet en ontwikkeld.

Daarom zijn wij hoe dan ook, en in afwachting van de aanneming van wetten die stroken met de belangen van de vrouwen van het gezin, bereid met anderen mee te werken bij het aannemen van maatregelen die de toepassing van de artikelen van het Strafwetboek betreffende de zwangerschapsonderbreking gedurende een periode van bij voorbeeld vijf jaar) zouden opschorten.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

De artikelen 350 tot 353, alsmede het vijfde en het zesde lid van artikel 383 van het Strafwetboek worden opgeheven.

Art. 2

Artikel 2, § 1, tweede lid, van het koninklijk besluit n° 78 betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies wordt aangevuld als volgt: «hetzij de vrijwillige zwangerschapsonderbreking».

Art. 3

Na de vijftiende week zwangerschap dient een vrijwillige zwangerschapsonderbreking in een ziekenhuis te geschieden. Die termijn van vijftien weken kan bij koninklijk besluit worden verlengd wanneer zulks ingevolge de vooruitgang van de medische wetenschap gerechvaardigd is.

Art. 4

In artikel 23, 2°, van de wet van 9 augustus 1962 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd door de wet van 24 december 1963, worden de woorden «en zwangerschapsonderbreking» ingevoegd na het woord «verlossing».

Art. 5

Ter uitvoering van artikel 24 van dezelfde wet vult de Koning de lijst van de geneeskundige versrekkingen aan door er de technische handelingen in op te nemen die verricht worden met het oog op een vrijwillige onderbreking van zwangerschap.

6 maart 1978.

En attendant que le Parlement soit en mesure de remplir son rôle social, d'organiser et de réglementer ce qui se fait actuellement dans l'anarchie et la clandestinité, il est important que des études scientifiques reposant sur l'expérience puissent se poursuivre et se développer dans un climat dépassionné.

C'est pourquoi, en tout état de causes, et en attendant le vote d'une législation conforme aux intérêts des femmes et des familles, nous sommes prêts à contribuer avec d'autres à l'adoption de mesures qui suspendraient l'application des articles du Code pénal sur l'interruption de la grossesse (pendant une période de 5 ans, par exemple).

M. LEVAUX
L. VAN GEYT

PROPOSITION DE LOI

Article 1

Les articles 350 à 353 ainsi que les alinéas 5 et 6 de l'article 383 du Code pénal sont abrogés.

Art. 2

L'article 2, § 1, deuxième alinéa, de l'arrêté royal n° 78 du 10 novembre 1967 relatif à l'art de guérir, à l'exercice des professions qui s'y rattachent et aux commissions médicales est complété comme suit: «soit l'interruption volontaire de la grossesse».

Art. 3

Au-delà de la quinzième semaine de grossesse, l'interruption volontaire de la grossesse doit être effectuée en milieu hospitalier. Ce délai de quinze semaines pourra être prolongé par arrêté royal lorsque les progrès de la science médicale le justifieront.

Art. 4

Dans l'article 23, 2°, de la loi du 9 août 1963 instituant et organisant un régime d'assurance obligatoire contre la maladie et l'invalidité, modifié par la loi du 24 décembre 1963, les mots «et les interruptions de la grossesse» sont ajoutés après les mots «les accouchements».

Art. 5

En application de l'article 24 de la même loi, le Roi complète la nomenclature des prestations de santé en y ajoutant les actes techniques pratiqués dans le but d'interrompre volontairement une grossesse.

n mars 1978.

M. LEVAUX
L. VAN GEYT